

At trække det længste strå – og forstå, hvad det betyder

Irene Simonsen

Lektor

Institut for Design, Medier og Uddannelsesvidenskab

Syddansk Universitet

simonsen@sdu.dk

Erla Hallsteinsdóttir

Dr. phil.

Lektor på Afdeling for Tysk og Romanske sprog

Aarhus Universitet

ehall@cc.au.dk

Når elever møder faste ordforbindelser i et fremmedsprog, møder de ikke bare nye ord, men også kulturelle forestillinger, billeder og måder at se verden på. Netop faste ordforbindelser som idiomer, talemåder og kommunikative chunks rummer et særligt potentiale i nabosprogsundervisningen i dansk og tysk: De er tæt knyttet til både sproglig fluency, kulturel viden og sproglig nysgerrighed (Hallsteinsdóttir og Crissou, 2024; Chrissou og Hallsteinsdóttir, 2026). Med dette afsæt undersøger artiklen, hvordan faste ordforbindelser kan fungere som løftestang for sproglig og kulturel læring i undervisningen i dansk og tysk som nabosprog. Artiklen præsenterer indsigter og erfaringer fra Interreg-projektet *At købe katten i sækken | Die Katze im Sack kaufen*¹, som har haft til formål at udvikle undervisningsmaterialer med faste ordforbindelser som indholdsmæssig kerne.

Kendskab til og beherskelse af naboens sprog er ingen selvfølge. Tysk har trange kår i Danmark, og dansk som nabosprog lever primært i Sydslesvig (Hansen og Hallsteinsdóttir, 2022). Projektet har derfor haft som mål at gøre begge sprog mere synlige og tilgængelige for befolkningerne på begge sider af grænsen. Samtidig har det været et ønske i projektet at vække og styrke lysten til sprogindlæring og at fremme en legende og kreativ omgang med sprog. På baggrund af workshops i en etableret projektgruppe er der udviklet

¹ „At købe katten i sækken: Faste ordforbindelser i nabosprogene dansk og tysk / Die Katze im Sack kaufen: Feste Wendungen in den Nachbarsprachen Deutsch und Dänisch“, 1.1.2025-27.2.2026; <https://languages-and-cultures.org/die-katze-im-sack/>

undervisningsmaterialer på dansk og tysk målrettet 8.–10. klassetrin (CEFR A2) og 11.-13. klassetrin (CEFR A2/B1).

I artiklen præsenteres først projektets fokus på de ”faste ordforbindelser”, hvorefter det teoretiske og didaktiske grundlag skitseres med udgangspunkt i fraseologisk og brugsbaseret sprogforskning samt didaktiske perspektiver fra nabosprogsundervisning. Herefter beskrives projektets praksisbaserede udviklingsramme og gennemførelse, hvorpå centrale resultater og perspektiver for det didaktiske arbejde med faste ordforbindelser i nabosprogsundervisningen diskuteres.

Faste ordforbindelser

I projektet anvendes betegnelsen *faste ordforbindelser* som en afgrænsning i forhold til enkelt- og funktionsord og som en samlet betegnelse for flerordsenheder med en egen, samlet betydning (Chrissou og Hallsteinsdóttir, 2026). Herunder regnes ordsprog, idiomer, kollokationer og rutineformler, mens grammatiske eller syntaktisk-funktionelle chunks (Holst-Pedersen, 2015) ikke inddrages. I projektets første fase blev fokus yderligere indsnævret til såkaldte *yndlingsordforbindelser* med det formål at gå ud over de mest frekvente og ordbogsregistrerede vendinger og i stedet inddrage personligt betydningsfulde og kulturelt forankrede udtryk. Dette valg hviler på en didaktisk overvejelse af, at også mindre hyppige vendinger kan have stor funktionel og affektiv værdi i sprogindlæring, samtidig med at betegnelsen *yndlings-* har et formidlingsmæssigt potentiale i forhold til engagement og deltagelse.

Der findes mange ligheder mellem danske og tyske faste ordforbindelser som f.eks. *at købe katten i sækken* / *die Katze im Sack kaufen*. Lighederne kan forklares ved fælles sproglige, kulturelle og historiske rødder, herunder engelsk som fælles kilde for mange nyere ordforbindelser som *Kære alle* / *Liebe alle* (*Dear all*) og *ved enden af dagen* / *am Ende des Tages* (*at the end of the day*). Samtidig er der markante forskelle mellem de to sprog med hensyn til mange ordforbindelsers form og brug, hvilket bl.a. afspejler forskellige kulturelle konventioner, f.eks. *Tak for mad!* vs. *Das Essen hat sehr gut geschmeckt!* Nogle vendinger findes kun på ét af sprogene, så direkte oversættelse dermed ikke giver mening, som f.eks. *at holde tungen lige i munden* eller *at stå med håret i postkassen*. Hertil kommer falske venner som i *etwas/jemanden zusammenschlagen* over for *at slå noget sammen* eller *auf etwas hereinfallen* over for *at falde i*.

Fraseologi og didaktik

Faste ordforbindelser udgør en central del af det sprog, vi bruger. Harald Burger pegede for over et halvt århundrede siden på, at fraseologiske fænomener ikke kan betragtes som randfænomener i sproget. John Sinclair viste senere ved hjælp af korpuslingvistiske metoder, at sprogbrug i høj grad er baseret på præfabrikerede flerordsenheder frem for frit kombinerbare ord. Og i et brugsbaseret perspektiv forstås sprog som præget af mønstre og tilbagevendende enheder, hvor idiomacitet ikke er undtagelsen, men et grundvilkår for kommunikation (jf. oversigt i Chrissou og Hallsteinsdóttir, 2026; jf. også Wray, 2002 og Lüger, 2019). Med baggrund i især Wrays definition af *the formulaic sequence* (2002) opfattes de faste flerordsforbindelser

(*multiword units*) i denne sammenhæng som sproglige enheder, der lagres og aktiveres som helheder i sprogbrug, og som ofte er knyttet til bestemte situationer og kommunikative funktioner (Reder, 2023). Denne forståelse indebærer også en forskydning i synet på forholdet mellem ordforråd og grammatik. Faste ordforbindelser består af flere ord, men fungerer i praksis som meningsbærende enheder og indgår i et kontinuum mellem leksikon og grammatik (Aguado og Warneke, 2021). I didaktisk sammenhæng betyder det, at fraseologi behandles som en integreret del af sprogets struktur og brug. Dette perspektiv danner grundlag for fraseodidaktik, som beskæftiger sig med, hvordan faste ordforbindelser kan indgå systematisk i sprogundervisning (Feilke, 2009; Haß, 2022; Hallsteinsdóttir og Chrissou, 2024, 2025; Chrissou og Hallsteinsdóttir, 2026; Kacjan, Enčeva og Jazbec, 2023).

I et kompetenceperspektiv er faste ordforbindelser en del af den leksikalske kompetence som beskrevet i Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog. De spiller desuden en væsentlig rolle i udviklingen af pragmatisk og sociolingvistisk kompetence, da deres anvendelse er tæt knyttet til kontekst, genre og sproglige konventioner. Fraseologisk kompetence forstås som evnen til at identificere, forstå og anvende faste ordforbindelser hensigtsmæssigt i forskellige kommunikative sammenhænge. Denne kompetence er central for udviklingen af idiomatisk og nuanceret sprogbrug og dermed for de lærendes mulighed for at deltage i autentisk kommunikation (Wray 2002; Chrissou og Hallsteinsdóttir 2026).

Samtidig er fraseologisk kompetence tæt forbundet med interkulturel kompetence, dvs. evnen til at opfatte kulturelle forskelle, reflektere over dem og handle situationsadækvat (Reder, 2023; Chrissou og Hallsteinsdóttir, 2026). Mange faste ordforbindelser er kulturelt forankrede og afspejler normer, værdier og erfaringer, som ikke nødvendigvis er direkte overførbare mellem sprog. Arbejdet med sådanne udtryk kan derfor bidrage til at synliggøre ligheder og forskelle mellem sprog og kulturer og dermed understøtte refleksion over sprogbrug (Reder, 2023). I dette perspektiv får de faste ordforbindelser en særlig relevans i nabosprogsdidaktik, hvor sprogene er nært beslægtede og samtidig rummer forskelle, der kan være kilde til både læring og misforståelser (Hansen og Hallsteinsdóttir, 2022).

Endelig peger forskningen på betydningen af affektive dimensioner i arbejdet med faste ordforbindelser. Udtryk med billedlighed, humor eller personlig betydning kan bidrage til øget motivation, engagement og sproglig deltagelse (Reder, 2023). Når sproglærende møder og arbejder med ordforbindelser, som opleves som meningsfulde eller genkendelige, kan det styrke deres lyst til at bruge sproget aktivt (ibid.).

Studier i L2-udvikling har vist, at beherskelsen af faste ordforbindelser er afgørende for udvikling af både sproglig fluency og idiomatisk korrekthed (Wray, 2002; Holst-Pedersen, 2015). Som Simonsen (2020) viser i en undersøgelse af danskundervisning for tysktalende BA-studerende, fører et bevidst arbejde med udvalgte faste ordforbindelser til både hyppigere og mere korrekt brug af disse i de studerendes egen sprogproduktion. Måltrettet fokus på faste ordforbindelser åbner dermed for en undervisning, hvor eleverne ikke blot opnår større præcision og variation i deres sprog, men også udvikler en sproglig sensitivitet, som er en forudsætning for autentisk og nuanceret kommunikation på fremmedsproget. Denne forståelse understøttes af Hallsteinsdóttir og Chrissou (2024, 2025), som argumenterer for, at faste ordforbindelser bør betragtes som en integreret del af ordforrådsundervisningen. De peger på nødvendigheden af at støtte eleverne aktivt i tilegnelsen af faste

ordforbindelser gennem en systematisk og stilladseret proces. I stedet for at undgå idiomatiske udtryk lægges der vægt på, at eleverne gradvist lærer at afkode, forstå og anvende dem korrekt i egne ytringer.

I forlængelse heraf fremhæves betydningen af flersprogethedsdidaktiske tilgange, hvor de lærendes samlede sproglige repertoire inddrages som ressource. Ligheder mellem sprog kan fungere som kognitive broer i tilegnelsen af nye udtryk, mens forskelle kan skærpe sproglig opmærksomhed og forebygge interferens (Reder, 2023). Inspireret af bl.a. Holmens (2023) idéer om translanguaging og mundtlighed bygger projektet på en forståelse af, at elever lærer fremmedsprog bedst, når de får mulighed for at inddrage og arbejde med de sprog, de allerede kender. Materialerne fra projektet fremmer en undervisningsform, hvor elevernes sproglige viden og erfaringer anerkendes og aktiveres som en del af undervisningen. Det betyder, at opgaverne inviterer til sammenligning, oversættelse og sproglig refleksion – og til en kreativ brug af sproget i meningsfulde sammenhænge. Den flersprogede tilgang understøtter både læring og deltagelse og knytter an til projektets bredere mål om at styrke sproglig selvtillid og motivation i nabosprogsundervisningen. Samtidig spiller flersprogethedsdidaktikken sammen med de øvrige bærende elementer i projektet, herunder fokus på faste ordforbindelser, sproglig leg og interkulturel forståelse.

Projektdesign og -gennemførelse

I sit design har projektet *At købe katten i sækken | Die Katze im Sack kaufen* været planlagt som et tysk-dansk og også tværinstitutionelt, partcipatorisk eller brugerinddragende forløb med et iterativt udviklingsdesign for materialet. Projektet er blevet gennemført i perioden 1.1.2025-27.2.2026. Partnere i projektet har været Syddansk Universitet og Deutsche Auslandsgesellschaft e.V., Lübeck, og det har været en etableret projektgruppe bestående af studerende og undervisere fra uddannelsesinstitutioner på begge sider af grænsen, der har været bærende for projektet, som både har henvendt sig til borgere, studerende, undervisere og elever.

Projektet har været struktureret i fire faser. Første fase bestod i etableringen af projektgruppen, som i en første workshop i april 2025 blev introduceret til centrale didaktiske perspektiver og sammen udviklede et koncept for en borgerrettet indsamling af yndlingsordforbindelser. Projektets væsentligste og anden fase fandt sted i forbindelse med den Internationale Tysklærerkonference, IDT², i Lübeck. Her blev der opstillet en infostand i det centrale byrum, hvor både borgere og konferencedeltagende blev inviteret til at dele deres yndlingsordforbindelser på dansk, tysk og andre sprog. Projektgruppen bemandede standen og indgik både i faciliterende formidling³ og initierede samtaler, der inspirerede til sproglig opmærksomhed og interkulturel refleksion. Indsamlingen blev indrammet af to workshops, som kom til at udgøre et centralt grundlag for materialets videre udvikling.

I tredje fases workshop blev det indsamlede materiale analyseret og videreudviklet til brug i undervisningssammenhænge, for så i projektets fjerde og afsluttende fase at blive testet, evalueret og justeret.

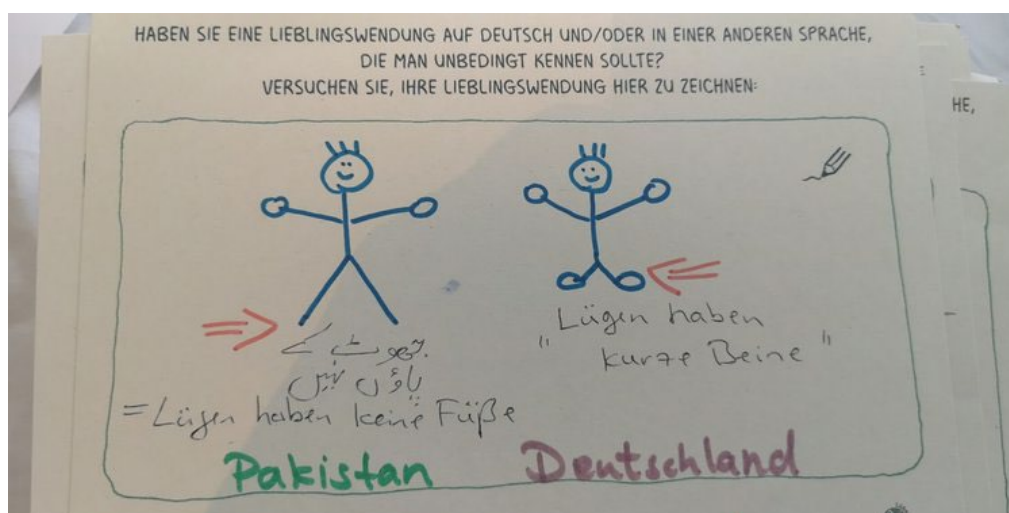
² <https://idt-2025.de/>; i Lübeck fra den 28. juli til den 1. august 2025.

³ En uddeling af materialer fra Interregkontoret til undervisningen i dansk og tysk indgik i projektet – som led i planen om at bevidstgøre alment om nabosproget.

Undervisningsmaterialerne gøres frit tilgængelige på en undervisningsplatform for den dansk-tyske grænseregion⁴.

Resultater og perspektiver

Antallet af indsamlede ordforbindelser kunne i september 2025 opgøres til 573 forskellige faste vendinger fordelt på 38 sprog, med særligt mange bidrag på tysk og dansk. Udover alle europæiske sprog indgår sprog som hindi, japansk og arabisk, ligesom tyske varianter som nedertysk, bayersk og schweizertysk er repræsenteret. Det sproglige materiale systematiseres på platformen *mundheld.com*⁵, hvor vendingerne bliver kategoriseret efter form (f.eks. ordsprog, rutineformel, fraseokabelon), tematisk billedkilde (f.eks. dyr, krop, mad), begrebsindhold (f.eks. venskab, kærlighed, arbejde) og funktion (f.eks. ekspressiv, direktiv, informativ). Flere af bidragsyderne tegnede deres ordforbindelser til direkte brug i eller inspiration til undervisning, som på billede 1, hvor en talemåde på urdu, *løgne har ingen fødder*, kontrasteres med den tyske *løgne har korte ben*.

Billede 1: en bidragsydners illustration af to vendinger der minder om hinanden på tysk og urdu.

Med afsæt i det indsamlede materiale er der blevet udviklet undervisningsforløb målrettet to niveauer: udskoling/tysk Sekundarstufe I (A2) og gymnasiet/tysk Sekundarstufe II (A2/B1). Målet med materialerne er treledet: at styrke elevernes bevidsthed om faste ordforbindelsers funktion i kommunikation, at bevidstgøre om ordforbindelsernes kulturelle og historiske betydning samt at fremme en legende og kreativ omgang med sprog. Materialerne er bygget op omkring en udvidet ordforrådsdidaktisk progression og indeholder både receptivt og produktivt arbejde med vendingerne, f.eks. gennem identifikation i tekster, sproglig analyse,

⁴ <https://www.kulturakademi.de/dk/>

⁵ Password: mundheld2025

kontrastiv refleksion og kreativ anvendelse. I det første A2-undervisningsmodul arbejdes med dyr i faste vendinger, bl.a. gennem beskrivelser af *spirit animals* og komparative faste ordforbindelser som *snu som en ræv / schlau wie ein Fuchs; fattig som en kirkerotte / arm wie eine Kirchenmaus* osv. En opgave om projekttitlen *at købe katten i sækken* peger på potentialet med hensyn til flersprogethedsdidaktik: På estisk er katten en pattegris, på tjekkisk en hare – og på fransk sidder katten i lommen.

Materialet til niveau A2/B1 er opbygget i otte moduler, der arbejder med faste ordforbindelser i et kulturelt, historisk og kreativt perspektiv. Modulerne spænder fra *Katten i sækken – et eventyr* og *Morgentur – et digt* til temaer som *Dansk i Tyskland – tysk i Danmark*, *Sydslesvigdansk og nordslesvigtysk*, *Yndlingsordforbindelser*, *Den onde maler* og *Skilte og reklamer*. Materialet giver plads til både receptivt og produktivt arbejde og inddrager forskellige teksttyper og sproghandlinger. Både analyse og kreativ leg med sproget kommer f.eks. til udtryk i digtmodulet, hvor eleverne fletter faste ordforbindelser sammen til tekst med udgangspunkt i et eksempel (*Morgenstund hat Gold im Mund / Morgenstund har guld i mund*), mens modulet med skilte og reklamer opfordrer til skabelse af egen reklame med omformning af faste ordforbindelser i nye sammenhænge, som når *gut gebrüllt, Löwe* bliver til *gut gebrüllt, Löwe* (hhv. *godt brølt* og *godt brillet, løve*) hos en optiker. Endelig viser modulet med nyere ordforbindelser, hvordan traditionelle antagelser og måder at bruge sproget på kan tvistes humoristisk, f.eks. *Einbildung ist auch Bildung* (*indbildning er også dannelse*) eller *Was mich am Regen stört, ist seine Einstellung – immer so von oben herab!* (*hvad der generer mig ved regnen, er dens indstilling, altid sådan ovenfra og ned!*).

Samlet viser tilbagemeldinger på materialet, at kreative og legende tilgange til faste ordforbindelser som sprogligt indhold har et stort potentiale på tværs af niveauer. Afprøvningen understreger samtidig behovet for tydelig progression og differentiering, så materialets indholdsdimension kan understøtte både begyndere og mere øvede elever.

Litteratur

Aguado, K. og Warneke, D. (2021). Aufbau und Vernetzung lexikalischer und grammatischer Sprachkompetenzen. Aktuelle Entwicklungen in der Fachdiskussion und Schlussfolgerungen für die Unterrichtspraxis. *Fremdsprache Deutsch* 64., 4–12. <https://doi.org/10.37307/j.2194-1823.2021.64.03>

Chrissou, M. og Hallsteinsdóttir, E. (2026, under udgivelse). Phraseology and phraseodidactics: current status and future prospects. *Yearbook of Phraseology* 17.

Feilke, H. (2009). Wörter und Wendungen: kennen, lernen, können. *Praxis Deutsch* 36(218), 4–13.

Hallsteinsdóttir, E. og Chrissou, M. (2024). Korpuslinguistische Ansätze der Phraseologie – und was nun? Phraseodidaktik und die Potenziale neuerer Zugänge der Sprachdidaktik. *Zeitschrift Korpora Deutsch als Fremdsprache* 4(1), 8–27. <https://doi.org/10.48694/kordaf.3989> (tilgået 20. april 2026)

Hallsteinsdóttir, E. og Chrissou, M. (2025). Ein vergessener (Wort-)Schatz? Feste Wendungen in Deutsch als Fremdsprache. *Fremdsprache Deutsch* 72, 37–44. <https://doi.org/10.37307/j.2194-1823.2025.72.07>

- Hansen, C. og Hallsteinsdóttir, E. (2022). Nachbarsprachendidaktik in Theorie und Praxis am Beispiel Deutsch und Dänisch. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* 27(1), 1–11. <https://zif.tu-journals.ulb.tu-darmstadt.de/article/id/3366/> (tilgæet 3. maj 2026).
- Haß, U. (2022). *Wortschatz und Wortschatzdidaktik oder Was Sie schon immer über Wörter wissen wollten: Eine Einführung*. Essen: DuEPublico. <http://doi.org/10.17185/dupublico/75279> (tilgæet 20. april 2026).
- Holmen, A. (2023). Mundtlighed og translanguaging. *Nordic Journal of Language Teaching and Learning* 11 (1), 37–55. <https://doi.org/10.46364/njlt.v11i1.1031> (tilgæet 3. maj 2026).
- Holst-Pedersen, J. von. (2015). Chunks – en vej til kommunikativ kompetence i tyskundervisningen. *Sprogforum : Tidsskrift for Sprog- Og Kulturpædagogik*, 21(61), 6. <https://doi.org/10.7146/spr.v21i61.26015> (tilgæet 3. maj 2026).
- Kacjan, B., Enčeva, M. og Jazbec, S. (2023). Didaktisches Modell zur Vermittlung von phraseologischen Einheiten im Fremdsprachenunterricht. I Mückel, W. (red.), *Didaktische Perspektiven der Phraseologie in der Gegenwart. Ansätze und Beiträge zur deutschsprachigen Phraseodidaktik in Europa*. Berlin og Boston: de Gruyter, 177–199. <https://doi.org/10.1515/9783110774375-009> (tilgæet 3. maj 2026).
- Lüger, H.-H. (2019). Phraseologische Forschungsfelder Impulse, Entwicklungen und Probleme aus germanistischer Sicht. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* 61. 51–82. <https://www.vep-landau.de/produkt/beitraege-zur-fremdsprachenvermittlung-61-2019/> (tilgæet 3. maj 2026).
- Reder, A. (2023). Moderne fremdsprachendidaktische Ansätze für die Phrasenvermittlung. I Mückel, W. (red.), *Didaktische Perspektiven der Phraseologie in der Gegenwart. Ansätze und Beiträge zur deutschsprachigen Phraseodidaktik in Europa*, Berlin og Boston: de Gruyter, 135–153. <https://doi.org/10.1515/9783110774375-007> (tilgæet 3. maj 2026).
- Simonsen, I. (2020). Die Didaktisierung reproduzierbarer Spracheinheiten: Übungstypen und schriftlicher Output von L2-Lernenden. I Albano, M. og Miller, J. (red.), *Contexts and Plurality in Phraseology: Didactics, Learning, and Translation*. Bialystok: University of Bialystok, 37–55.
- Wray, A. (2002). *Formulaic language and the lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511519772>